

3. Шевченко Л. М. Самосвідомість та її роль у формуванні особистості. Харків : Наукова думка, 2018.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-446-0-58>

Родіна Ю. Д.,

доктор філософії, доцент,

доцент кафедри педагогіки та психології

Придніпровської державної академії фізичної культури та спорту

Павлов В. Г.,

аспірант кафедри психології і педагогіки

Національного технічного університету України «Київський

політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

МІСЦЕ «Я-ДУХОВНОЇ» СТРУКТУРИ ОСОБИСТОСТІ У ФОРМУВАННІ САМОСВІДОМОСТІ

Анотація. У роботі розглядаються питання дослідження самосвідомості через рефлексію та самопостереження особистості, взаємний зв'язок розвитку самосвідомості з «Я-духовним». Наводяться результати теоретичних й практичних досліджень зазначених питань, здійснюється аналіз їх результатів.

Ключові слова: *самосвідомість, Я-духовне, рефлексія, Я-концепція, Духовний потенціал, психосинтез.*

Rodina Y., Pavlov V. The place of the “I-spiritual” structure of the personality in the formation of self-awareness

Summary. The article examines the issue of self-awareness research through reflection and self-observation of the individual, the mutual connection between the development of self-awareness and the «I-spiritual». The results of theoretical and practical research on these issues are given, and their results are analyzed.

Key words: *self-awareness, I-spiritual, reflection, I-concept, Spiritual potential, psychosynthesis.*

Методологічні засади вивчення проблеми духовності як необхідної складової вибудовування Я-концепції у парадигмі еволюційного розвитку особистості, де буття людини є складним процесом самотворення, приводять до розуміння людини як цілісної системи, де

сама людина є живою ланкою між Небесним та Земним. Лише подібне уявлення може привести людину до правильного висновку про своє походження та генезу всього суцього у Всесвіті, як зазначали дослідники давнини. Адже відомо, що ще в 203 році в Олександрії починається оформлення неоплатонізму зі створення в Олександрії Амонієм Саккасом християнської теософської школи. Метою філософської системи Амонія Саккаса був синтез відомих релігій, ствердження єдиного універсального принципу та загальної системи етики. Пізніше в цій школі працював Плотін, який ввів принцип абсолютної нематеріальності душі. У нього психологія стає наукою про свідомість у сенсі «самосвідомості». Як теософ, систематизатор неоплатонізму Плотін виділив зверненість на себе, на незримі дії і споглядання. Самосвідомість як би стежить за своєю роботою та є її «дзеркалом». Саме рефлексія стала вихідним поняттям інтроспективної психології свідомості.

У 1897 р. при історико-філософському факультеті Київського університету св. Володимира, був створений психологічний семінар, перший керівником якого став Г. І. Челпанов (1862–1936), який визначав самоспостереження «єдиним джерелом пізнання психічних явищ». З особливою наполегливістю досліджував Г. Челпанов вищі психічні стани й процеси. Він робив спроби тісно поєднати експеримент і теорію, інтроспективну й експериментальну психологію. Г. І. Челпанов вважав, що завдання виховання «полягає у розвитку вищих духовних здібностей. Воля, моральні почуття, естетичне і релігійне почуття, вищі мислительні здібності становлять кінцеву мету виховання» [5]. Отже, Г. Челпанов продовжує велику традицію людської культури, пов'язану з проблемою самопізнання, що була головною у діячів Києво-Могилянської академії, Г. С. Сковороди та інших.

Без такої психологічної ланки та її усвідомлення неможливий прогрес жодної науки, тому область знання буде обмежуватися аналізом лише фізичної матерії. Свідомість людини є самосвідомістю світу. Світ усвідомлює себе через людей – інсайт, що вирвався ще за 200 років із духовних надр генія Григорія Сковороди: «Одними і тими ж очима, якими людина дивиться на Бога, Бог дивиться на людину» [5].

У 1994 році було започатковано серію конференцій «Назустріч науці про свідомість» (яка далі була перейменована на «Науку про свідомість»), що є орієнтиром міжнародних міждисциплінарних заходів, спонсорованих Університетом Арізони, які повністю присвячені розкриттю таємниць свідомості і проводиться раз на два роки. Мета конференції полягає в тому, щоб закласти міцну наукову основу для майбутніх досліджень та підійти з усіх можливих підходів до глибоких

та фундаментальних питань про те, як мозок створює свідомий досвід, хто ми є, яка природа реальності та про наше місце у Всесвіті.

Сьогодні науковцями розробляються багатовимірні концептуальні моделі свідомості людини. І. Д. Бех вважає, що «...Розвиненою особистістю може вважатися та, яка досягла найвищого рівня духовного освоєння навколишнього світу. Щоб це сталося, вона на тому ж рівні мусить освоїти і свій внутрішній світ, який часто для неї буває закритим. Тому слід формувати у вихованця здатність до чимраз більшої відкритості самому собі, а також наближення до найсуттєвішого у собі» [2]. Е. О. Помиткін пише, що «особистість, як соціальне «Я», виступає посередником між «Я» духовним і «Я» біологічним, забезпечуючи гармонізацію й задоволення людських потреб, від нижчих, інстинктивних (виживання, самозабезпечення та ін.) – до вищих (самовдосконалення, служіння ближнім, примноження Добра, Краси та Істини)» [4].

В українській психологічній науці самосвідомість особистості ототожнюють з «Я-концепцією», що усвідомлюється й розвивається саме через рефлексію особистості. Г. В. Католик наголошує на розумінні «Я-концепції» як складного психологічного феномену, що є результатом інтеріоризації різних інтерперсональних взаємодій індивіда, обов'язкового та унікального результату його психодуховного розвитку, що набуває відносної внутрішньої самодостатності. В структурі «Я-концепції» особистості можна визначити когнітивний компонент (у «Я-образі»), емоційно-оцінковий компонент (у «Я-ставленні»), вчинково-креативний компонент (у «Я-вчинку») та духовний компонент (у «Я-духовному»). Ці компоненти розвивально гармонізують та наповнюють внутрішній світ особистості відповідним позитивним соціально-культурним та професійним досвідом. «Я-духовне» є ототожненням людини з вершинними цінностями, з їх Абсолютним носієм [3].

Система духовного психосинтезу Роберто Ассаджолі базується на ідеї, що людина складається з багатьох різних аспектів та рівнів свідомості, які можуть бути інтегровані та гармонізовані в цілісну особистість. Р. Ассаджолі зазначав, що на першому рівні психосинтезу здійснюється інтеграція особистості навколо особистісного «Я». На вищому, трансперсональному рівні відбувається поєднання особистості з трансперсональним «Я», виводячи її за межі егоцентризму. Особистісне «Я» є лише променем або відображенням трансперсонального «Я». Це нагадує про «потік», «річку» або місячне сяйво нашої вищої Свідомості у В. Джеймса. Одна з найголовніших ідей психосинтезу є те, що ми знаходимося у залежності від усього, з чим

ідентифікована наша самість. Але ми можемо підпорядкувати все, з чим ми розототожнимся [1].

Власне, духовність як сукупність високосмислових цінностей і породжує «Я-духовне» особистості, яке визначає і спосіб її життя. З огляду на це формулюється «закон прогресу «Я-духовного», за яким чим більше особистість набуває духовних цінностей, тим більше впізнає себе її «Я». Така духовна ситуація особистості безпосередньо пов'язана з самосвідомістю у тому плані, що вона дає «Я» міру: чим більше самосвідомості, тим більше зростає «Я» [2].

У 2023 році на базі факультету психології та соціальних технологій Європейського університету (м. Київ) було проведено дослідження з трьома групами бакалаврів 1, 2 курсів та магістрів 1 курсу за методикою Дж. Кемпбелла. Отримані результати свідчать наступне: рівень Ясності «Я-концепції» виявив чітку тенденцію до прямого зростання в залежності від набутого особистісного досвіду, рівня професійної підготовки, гармонізації структури якостей характеру, та розвитку Духовного потенціалу особистості за модифікацією методики Е. О. По-миткіна, але цей процес не є лінійним.

Рис. 1. Порівняння у процентному відношенні середньостатистичних показників Ясності «Я-Концепції» та розвитку Духовного потенціалу особистості трьох досліджених груп студентів-психологів ФПСТ ЄУ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, що розвиток «Я-духовного» є процесом, в результаті якого людина зближується зі своїм внутрішнім духовним потенціалом, збільшує свою

самосвідомість та розуміння себе, свого місця в світі та свого призначення. Розвиток «Я-духовного» є цілком природним процесом, який має на меті розвиток духовної свідомості та досягнення єдності з космічною свідомістю. Цей процес не обмежується певними релігійними віруваннями чи практиками, але передбачає розвиток духовності на основі власного досвіду та розуміння внутрішніх процесів.

Список використаних джерел:

1. Assagioli R., M. D. Psychosynthesis: A Collection of Basic Writings. Synthesis Center Inc., 2012. 300 p.
2. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ ; Чернівці : Букрек, 2018. 320 с.
3. Католик Г. В. Онтогенетичний підхід у контексті сучасного розуміння динаміки формування я-концепції практичного психолога. *Психологія і особистість*. 2016. № 1. С. 174–181.
4. Помиткін Е. О. Психологія духовного розвитку особистості : монографія. К. : Наш час, 2007. 280 с.
5. Роменець В. А., Маноха І. П. Історія психології ХХ століття. К. : Либідь, 1998. 992 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-446-0-59>

Хорошун К. Ю.,

*аспірантка кафедри психології особистості та соціальних практик
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка*

Науковий керівник: Столярчук О. А.,

доктор психологічних наук, доцент,

*професор кафедри психології особистості та соціальних практик
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка*

ВПЛИВ КОРЕЙСЬКИХ ДОРАМ НА САМОСВІДОМІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Анотація. У роботі розглядається специфіка впливу дорам, як корейського попкультурного продукту, на самосвідомість сучасної української молоді. Проаналізовано як ідеалізовані образи, соціальне порівняння та культурні цінності, що передаються через дорами, формують ідентичність та самооцінку молодих людей.

Ключові слова: *дорама, корейська хвиля, самосвідомість, молодь.*